

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

География және табиғатты пайдалану факультеті
Тұрақты даму бойынша ЮНЕСКО кафедрасы

«7M05216 – Экологиялық топырақтану» білім беру бағдарламасы

«GRP 5303 – Топырақтың географиялық таралуы» пәні бойынша
ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУ БАҒДАРЛАМАСЫ

Көктемгі семестр,
1 курс, 5 кредит

Алматы, 2026 жыл

«GRP 5303 – Топырақтың географиялық таралуы» пәнінің қорытынды
бақылау бағдарламасын «7M05216 – Экологиялық топырақтану»
білім беру бағдарламасы оқу жоспарының негізінде әзірлеген
Базарбаева Т.А.

Оқытушы

Базарбаева Т.А.

Қорытынды бақылау бағдарламасы «Тұрақты даму бойынша
ЮНЕСКО» кафедра мәжілісінде қаралды және мақұлданды.

« ____ » _____ 2026 ж. № ____ Хаттама

Тұрақты даму бойынша ЮНЕСКО
кафедрасының меңгерушісі

Базарбаева Т.А.

«GRP 5303 – ТОПЫРАҚТЫҢ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ ТАРАЛУЫ» ПӘНІ БОЙЫНША ҚОРЫТЫНДЫ ЕМТИХАНДЫ ӨТКІЗУ ЕРЕЖЕЛЕРІ МЕН ТҮРІНІҢ СИПАТТАМАСЫ

Студенттің ауызша емтихан тапсыру процесі **емтихан билетін автоматты түрде құруды** қамтиды, оған студент емтихан комиссиясы алдында ауызша жауап беруі керек. Ауызша емтихан өткізу кезінде бейнежазба міндетті түрде жүзеге асырылады.

1. Қорытынды емтиханды өткізу ережелері пән бойынша ауызша ұйымдастырылатын жүйеде орналастырылатын болады:
 - **Универ жүйесіндегі, ПОӘК-дегі, «Пән бойынша қорытынды емтихан бағдарламасы» қосымша бетінде;**
2. Ережелерді жүйеге жүктегеннен кейін, мессенджер чатында студенттерге

«қорытынды емтиханды өткізу ережелерімен» қандай жүйеде танысуға болатындығы туралы хабарланады.

3. Чаттағы әр студент кестемен, ережелермен, прокторинг нұсқауларының талаптарымен танысқанын растауы керек.
4. Кесте бойынша жоспарланған күні студенттерге емтихан туралы еске салынады.

Емтихан нысаны - Ауызша емтихан: дәстүрлі – сұрақтарға жауап. Емтихан форматы – синхронды.

Кімге ұсынылады: 1 курс магистранттары, «7М05216 – Экологиялық топырақтану» мамандығы.

Емтиханды өткізу кестесі: кесте бойынша (кестені қарау)

Емтихан өткізілетін платформа: Microsoft Teams корпоративтік байланысы ұсынылады,

- техникалық мәселелер кезінде, сыртқы ресурстар ZOOM, Skype және басқаларында бірлесіп жұмыс жасау туралы бейнежазба ұсынылады.

Емтихан сұрақтарының саны: 3

Емтихан ұзақтығы: 15-20

минут Емтихан шарты:

1. Емтихан кестесі бойынша **емтихан-конференцияны ұйымдастырушы** – оқытушы немесе емтихан комиссиясының мүшесі Microsoft Teams немесе Moodle ҚОЖ-дағы BigBlueButton- да (немесе басқа да БКБ қызметтері) конференцияны бастайды, шақыру жібереді және емтиханға қатысушыларды қосады.

ЕМТИХАН ТАПСЫРУ ҚОРЫТЫНДЫСЫ БОЙЫНША:

1. Емтихан комиссиясы және оқытушы емтиханға қатысушыларды аттестаттайды.
 2. Univer АЖ қорытынды тізімдемесіне балл қояды.
- Ауызша емтихан үшін аттестаттау тізімдемесіне балл қою уақыты – **48 сағат.**

Бағалау саясаты: Емтихан нәтижесі 100 баллдық шкала бойынша бағаланады, тиісті халықаралық тәжірибеде қабылданған әріптік жүйедегі сандық эквиваленті және бағалау дәстүрлі жүйе бойынша қойылады. 3 Сұрақ бойынша бірінші сұраққа - 33 бал, екінші сұраққа - 33 бал, 3 сұраққа - 34 бал қойылады.

Бағалау	Критерийлер:
«Өте жақсы»	1. Теориялық сұрақтарға дұрыс және толық жауаптар берілген; 2. Практикалық тапсырма толығымен шешілген; 3. Материалдар логикалық жүйелілігіне сәйкес, сауатты берілген; 4. Шығармашылық қабілеттері көрсетілген.
«Жақсы»	1. Теориялық мәселелер дұрыс, бірақ толық емес жауаптар, мәнсіз қателіктері немесе дәлсіздіктер кездеседі; 2. Практикалық тапсырма орындалған, алайда жіберілген болмашы қателік кездеседі; 3. Материалдар логикалық сауаттылықпен жасалаған.
«Қанағаттанарлық»	1. Жауаптар теориялық сұрақтар негізінен дұрыс, бірақ толық емес, дәлсіздік және логикалық қателік кездеседі; 2. Тәжірибелік тапсырма толық емес; 3. Материалы сауатты, бірақ логикалық жүйелілігі қарастырылмаған.
«Қанағаттанарлықсыз»	1. Жауапта теориялық сұрақтарға байланысты өрескел қателіктер жіберілген; 2. Практикалық тапсырма орындалмаған; 3. Баяндау жауабында грамматикалық, терминологиялық қателіктер жіберілген, логикалық жүйелілік сақталмаған

КІРІСПЕ

«GRP 5303 – Топырақтың географиялық таралуы» пәнінің мақсаты – топырақтың дамуы мен эволюциясы, географиялық таралу заңдылықтары, өсімдіктер жамылғысымен тығыз байланысы, тиімді пайдалану және қорғау жайында нақты білім беру.

Қорытынды бақылауға арналған тақырыптар

1. Педосфера және топырақ түзілу факторларының географиялық өзара байланысы. Педосфераның биосферадағы рөлі, топырақ түзілу факторларының (климат, аналық жыныс, биота, жер бедері, уақыт) кешенді әсері және олардың зоналылық қалыптастырудағы маңызы.
2. Топырақ түзілу процестері және генетикалық горизонттардың қалыптасуы. Үгілу, гумустану, элювиция-иллювиция, подзолдану, сортаңдану процестері және олардың топырақ профиліндегі морфологиялық көрінісі.
3. Топырақтың физикалық, химиялық және биологиялық қасиеттерінің зоналылық заңдылықтарымен байланысы. Топырақ құрылымы, сіңіру кешені, гумус типтері, су режимі және олардың климаттық белдеулермен сәйкестігі.

4. Топырақтың жіктелуі және географиялық аудандастырылуы. Генетикалық және халықаралық классификация жүйелері, ендік зоналылық пен биіктік белдеулік заңдылықтары.
5. Дүниежүзі топырақ жамылғысының географиясы және негізгі зоналық типтер. Арктикалық, тундра, тайга, дала, шөл, гумидтік және тропиктік белдеулер топырақтарының қалыптасу ерекшеліктері.
6. Қазақстан аумағы топырақтарының зоналылық құрылымы және аймақтық ерекшеліктері. Қазақстанның топырақ жамылғысының ендік зоналылығы, таулы аймақтар топырағы және антропогендік өзгерістер.
7. Аридтік және гумидтік зоналар топырақтарының салыстырмалы талдауы. Су режимі, карбонаттану, сортаңдану, гумус жиналуы және экологиялық тұрақтылық ерекшеліктері.
8. Топырақ деградациясы және географиялық таралу ерекшеліктері. Эрозия, дефляция, тұздану, ластану процестері және олардың аймақтық көрінісі.
9. Топырақты қорғау, мелиорация және рекультивацияның ғылыми негіздері. Мелиорация түрлері, техногендік ландшафттарды қалпына келтіру, тұрақты пайдалану стратегиялары.
10. Қазіргі кезеңдегі топырақ ресурстарын бағалау және мониторинг. Топырақ картографиясы, ГИС және қашықтықтан зондтау әдістері, климаттың өзгеруі жағдайындағы трансформация болжамы.

Емтиханға дайындалуға қажетті әдебиет

Негізгі:

1. Мұқанова Г.А. Топырақтану оқу құралы. 2025 ж. Алматы . Қазақ университеті 281 бет.
2. Костычев П. А. Почвоведение. — М.: Юрайт, 2020. — 316 с.
3. Курбанов С. А. Почвоведение с основами геологии. Учебное пособие для СПО, 1-е изд. — М.: Лань, 2020. — 288 с.
4. Докучаев В. В. Лекции о почвоведении. Избранные труды / В. В. Докучаев. — М.: Издательство Юрайт, 2019. — 369 с.
5. Вильямс В. Р. Почвоведение. Избранные сочинения. — М.: Юрайт, 2020. — 345 с.
6. Курбанов С. А. Почвоведение с основами геологии. Учебное пособие для СПО, 1-е изд. — М.: Лань, 2020. — 288 с.

Қосымша:

1. Башкатова Л. Н., Невенчанная Н. М. Почвоведение практикум 2023г 68с.
 2. Кирюшин В.И.Классификация почв и агроэкологическая типология земель. Санкт-Петербург 2024.284 с.
 3. Уваров Г.И. Экологические функции почв . Классификация почв и агроэкологическая типология земель. Санкт- Петербург 2025г. 296 с.
- Зерттеушілік инфрақұрылымы
- 4.Зайдельман, Ф.Р. Мелиорация почв / Ф.Р. Зайдельман – М.: Изд-во МГУ, 2019. – 448 с
- Онлайн қол жетімділігі: Қосымша әдебиеттер мен пайдаланылатын материалдар univer.kaznu.kz жүйесінде пәннің оқулықтармен қамтамсыз ету картасында көрсетілген. Сонымен бірге үй тапсырмалары мен қосымша ізденіс үшін мәліметтер базасы жүйесінде univer.kaznu.kz сайтының ПОӘК бөлімінде қол жетімді.

Интернет-ресурстар:

1. <http://www.knigafund.ru/tags/3853>
2. http://cozyhomestead.ru/a_82582.html
3. <http://biofile.ru/bio/4187.html>
4. <http://bio-archive.ru/geography/pedology/23/php>
5. <http://bio-archive.ru/geography/pedology/25/php>

ГЕОГРАФИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒАТТЫ ПАЙДАЛАНУ ФАКУЛЬТЕТІ БОЙЫНША ҚОРЫТЫНДЫ БАҚЫЛАУДЫ БАҒАЛАУ РУБРИКАТОРЫ

Пән: «GRP 5303 – Топырақтың географиялық таралуы» Форма: ауызша/онлайн.

Критерий	ДЕСКРИПТОРЛАР				
	Өте жақсы	Жақсы	Қанағаттанарлық	Қанағаттандырылмайтын	
	90–100 балл (1 сұрақ 30-33)	70–89 балл (1 сұрақ 23-29)	50–69 балл (1 сұрақ 17-23)	25–49 балл (1 сұрақ 8-16)	0–24 балл (1 сұрақ 0-8)
1. Курстың теориясын білу және түсіну 33-балл	Жауап толық ашылған (алынған білім шегінде), әр тұжырым мен тұжырымның егжей-тегжейлі дәлелдерін қамтиды, логикалық және дәйекті түрде құрылған, теориялық ережелерді аудиториялық сабақтарда дайындаған мысалдарымен дәлелденбеген.	Жауап барлық аса толық емес қамтылуын, негізгі ережелердің қысқартылған дәлелдерін қамтиды, кейбір терминдер дұрыс қолданылмаған	Жауап билетте ұсынылған сұрақтарды толық қамтымайды, негізгі ережелерді жалпы келтіреді, жауаптың мазмұнында келіспеушіліктер бар кейбір сөйлемдердің логикасы мен дәйектілігі бұзылған, теориялық ережелерді аудиториялық сабақтарда дайындаған мысалдарымен дәлелденбеген.	Қойылған сұрақтарға дұрыс жауап бермеген, анықтамалар қате тұжырымдалған, Сұрақ ашылмаған, қорытынды дұрыс жасалмаған.	Экологиялық нормалаудың және жобалаудың негізгі ұғымдарын, заңдарын білмейді; қорытынды бақылау ережелері бұзылған. Сұраққа жауап жоқ.
2. Тапсырманы орындауға таңдалған әдіс пен технологияны қолдану 33 балл	(2 сұрақ 30-33)	(2 сұрақ 23-29)	(2 сұрақ 17-23)	(2 сұрақ 8-16)	(2 сұрақ 0-8)
	Тапсырманы толық орындау, қойылған сұраққа егжей-тегжейлі, дәлелді жауап беру, содан кейін практикалық мәселелерін шешу;	Тапсырманы ішінара орындау, Практикалық міндеттерін толық шешпей қойылған сұраққа толық емес, дәлелді жауап беру; жаратылыстану бейіндегі әдеби тіл нормаларын сауатсыз пайдалану;	Материал фрагментті түрде баяндалады, логикалық дәйектілікті бұза отырып, нақты және семантикалық дәлсіздіктерге жол беріледі, жаратылыстану профиль туралы теориялық білім жалпы қолданылады.	Мақсатты шешудің ұтымсыз әдісі немесе жеткілікті ойластырылмаған жауап жоспары; тапсырмаларды шеше алмау, тапсырмаларды жалпы түрде орындау; нормадан асатын қателіктер мен кемшіліктерді қабылдау.	Мақсатты шешу үшін білімді, алгоритмдерді қолдана алмау; қорытынды және жалпылау жасай алмау. Қорытынды бақылау талаптарына сәйкес келмейді.
3. Таңдалған әдісті бағалау және алынған нәтижені талдау, негіздеу 34 балл	(3- сұрақ 31-34)	3-сұрақ 24-30)	(3-сұрақ 17-23)	(3- сұрақ 9-17)	(3-сұрақ 0-9)
	Ғылыми ережелер мен қолданылған әдістеме мен технологияның дәйекті, қисынды және дұрыс негіздемесі, сауаттылық, әдеби тілдің нормаларын сақтау, жалпы дұрыс тұжырымдарға әсер етпейтін материалды ұсынуда 1-2 дәлсіздікке жол беріледі, негіздеу нәтижелерін графикалық деректер арқылы визуализациялау.	Тұжырымдамалық материалды пайдалануда 3-4 дәлсіздікке, жалпылау мен тұжырымдардағы кішігірім қателіктерге жол беріледі, бұл тапсырманың жақсы жалпы деңгейіне әсер етпейді.	Негізделген ғылыми ережелердің қолданылуы туралы тұжырымдар нақты емес және нәтижесіз, стилистикалық және грамматикалық қателіктер, сондай-ақ практикалық зерттеу нәтижелерін өңдеуде дәлсіздіктер бар;	Тапсырма өрескел қателіктермен орындалды, сұрақтарға жауаптар толық емес, тұжырымдамалық материалдар мен дәлелдер нашар пайдаланылды.	Тапсырма орындалмады, қойылған сұрақтарға жауап берілмеді, талдау материалдары мен құралдары пайдаланылмады. Қорытынды бақылау жүргізу қағидаларына сәйкес келмейді.